

Ny läroplan för grundskolan, Lgr 80

DET UPPDRAG ATT SE ÖVER läroplanen för grundskolan som låg i SIA-beslutet togs om hand av SÖ, som omedelbart påbörjade en skiss för arbetes uppläggning.

SÖ slog fast att de mål och riktlinjer som gällde inte skulle förändras. Däremot skulle det bli en översyn av tillvalet, och inslaget av praktiska och laborativa ämnen skulle ses över och utökas.

”Men svårigheten kommer inte att ligga i att finna ämnen som bör få ett ökat utrymme, svårigheten kommer att vara att föreslå vilka ämnen som ska få ett minskat utrymme.”

Arbetet siktade mot att vara klart våren 1977 för att börja tillämpas året därpå, 1978.

Resultatet av arbetet, som bedrevs av experter inom SÖ, och med insyn från lärarorganisationerna, började bli känt och gick mot sitt färdiga resultat i oktober 1977, det vill säga, ett halvt år efter plan. Detta indikerade de svårigheter och motsättningar som fanns, genom kampen mellan olika ämnesföreträdare.

Med den kunskap SFL hade om helheten i arbetet, och innan slutversionen hade presenterats, sammanställde förbundet på nytt sin uppfattning i frågan, som tillställdes SÖ:s ledning.

SFL konstaterade inledningsvis att den bild förbundet hade av läget i arbetet på SÖ, tydde på att ytterst få ändringar skulle komma att göras. SFL framhöll att man från början uppfattat att SÖ haft en hög ambitionsnivå för arbetet, och från början verkligen tagit fasta på uppdragets inriktning enligt SIA-propositionen. SFL:s bild var att det nu verkade bli ytterst marginella ändringar. Förbundet beklagade att SÖ inte tog möjligheten att mer förutsättningslöst diskutera de kunskaper och den handlingsberedskap som den obligatoriska skolan ska ge samtliga elever.

Förbundet ifrågasatte om det förhållandet var ett uttryck för att SÖ ansåg den rådande timplanen, och den handlingsberedskap som eleverna fick i dagsläget, vara väl avvägd. Om så var fallet var inte lätt att veta då frågan inte diskuterats av SÖ. Det gav i stället närmast intrycket att SÖ resignerat inför det motstånd ett nytänkande skulle möta, och att det inte skulle vara möjligt att rubba de starka etablerade krafter som vill bevara ett status quo.

SFL sammanfattade på nytt förbundets uppfattning att en dis-

**SÖ startar
arbetet 1978**

kussion om grundskolans timplan borde som självklar utgångspunkt ha den handlingsberedskap som samtliga elever ska ges, för att hjälpligt kunna fungera inom områdena arbete, hem och samliv, kultur och politik. Förbundet skrev:

Nästa steg borde vara att se hur skolans olika ämnen bidrar till att bygga upp denna handlingsberedskap. En sådan diskussion skulle leda till väsentlig omvärdering av olika ämnens betydelse, och därigenom till betydande förändringar av timplanen. Förändringar som på samtliga stadier skulle förstärka ämnen där SFL:s lärare undervisar. Dessa ämnen bidrar nämligen i stor utsträckning till den handlingsberedskap som det är rimligt att varje elev får. Om detta råder ingen tvekan. SFL anser att riksdagens uppdrag i anledning av SIA-beslutet, att ge mer tid åt praktiska – laborativa ämnen, är ett uttryck för denna uppfattning. SÖ har också i olika publikationer skrivit vackert om dessa ämnens betydelse. Det är bara det att SFL uppfattar att SÖ nu tvekar inför det kommande förslaget. Det verkar som om SÖ inte vågar utmana de etablerade intressena.

Vidare framförde SFL som sin uppfattning att tillvalssystemet och de alternativa kurserna borde tas bort.

Den utveckling mot en sammanhållen grundskola som det hitillsvarande reformarbetet medfört, borde nu fullföljas fullt ut, framhöll SFL i sin sammanfattande syn på det pågående läroplansarbetet.

Ett kraftfullt och, utifrån SFL:s utbildningspolitik, helt logiskt budskap.

SÖ:s förslag till regeringen i april 1978

ETT HALVT ÅR FÖRSENAT i förhållande till sin egen plan, lämnade SÖ sitt förslag till ny läroplan till regeringen i april 1978.

Förslaget till timplaneförändringar framgår av tabellen.

Bland de första kraven SFL ställde var därför att regeringen skulle ge en lång remisstid, helst två år, för att möjliggöra en seriös behandling av förslaget. Så lång blev inte remisstiden, men trots den korta tiden kunde förbundsstyrelsen i december 1978 fastställa SFL:s svar på förslaget.

Det hade föregåtts av ett intensivt arbete i lokalavdelningar och

FÖRÄNDRINGAR I TIMPLAN

	LGR 69 TIMMAR	SÖ:S FÖRSLAG TIMMAR	SKILLNAD
BILD	7,3	7,0	-20 MINUTER
ENGELSKA	14,0	13,5	-30 MINUTER
GYMNASTIK	16,0	17,0	+1 TIMME
HEMKUNSKAP	3,3	4,0	+40 MINUTER
MASKINSKRIVNING	—	1,0	+1 TIMME
MATEMATIK	26,7	25,5	-1 TIMME 10 MINUTER
MUSIK	8,0	7,5	-30 MINUTER
ORIENTERINGSÄMNE	48,0	44,5	-3 TIMMAR 30 MINUTER
SLÖJD	10,7	11,5	+50 MINUTER
SVENSKA	43,3	42,5	-50 MINUTER
TILLVAL	7,3	6,0	-1 TIMME 20 MINUTER
SUMMA	184,7	180,0	-4 TIMMAR 40 MINUTER

i riksföreningar. De inkomna synpunkterna bereddades sedan i det utbildningspolitiska rådet. Svaren visade att de synpunkter som förbundet lämnat till SÖ under arbetets gång, fick starkt stöd från medlemmarna. Enigheten var stor om de grundläggande reaktionerna på förslaget. Efter ingående beredning i utbildningspolitiska rådet, hade förbundsstyrelsen ett lätt arbete med att fastställa förslaget till yttrande.

SFL:s svar kan sammanfattas under rubriken "Mer tid för praktisk-estetiska ämnen".

SFL konstaterade i remissvaret att de synpunkter som förbundet lämnade i oktober 1977 till SÖ under arbetets gång inte nämnvärt syntes ha påverkat slutresultatet. Förändringarna i timplanen för grundskolan var marginella, och enligt SFL otillräckliga för att uppfylla de krav som riksdagen ställt i beslutet om SIA-skolan om

En stor framgång för SFL var att få till stånd ändring av namnet för ämnet teckning till bild. En fråga som diskuterades ingående och bereddes av Teckningslärarnas Riksförbund och inte minst av dess tidigare ordförande Christer Romilson. Här på bild från ordförandetiden i TR i samtal med styrelsekollegan Kerstin Hasselberg. En annan starkt prioriterad fråga för tecknings-/bildlärarna var kravet på halvklass i bild. Här blev framgången mer begränsad. I läroplan för grundskolan LGR 80, tillfördes ämnet en resurs för att möjliggöra en timmes halvklass i årskurs 7.

mer tid för praktiska och laborativa ämnen, samt inriktning mot en mer sammanhållen grundskola.

SFL krävde att ämnet barnkunskap skulle finnas kvar som självständigt ämne, ökad tid för de praktisk-estetiska ämnena och klarare och mer konkreta målbeskrivningar.

Dessutom krävde SFL en diskussion om kunskapsbegreppet och en omprövning av skolans kunskapssyn.

Vad gällde de övergripande målen lanserade SFL en målformulering enligt följande:

All utbildning ska medverka till att astadkomma en allsidig personlighetsutveckling för individen och ge individen handlingsberedskap för att delta i och påverka en samhällsutveckling/förändring.

Kunskapsbegreppet ansåg SFL måste bygga på att kunskap ”skaffar man sig genom växelspel mellan praktik och teori”. Praktik innebar enligt SFL ”tillämpning i verkliga livet” och teori var ”förklaring”.

Teori och praktik är lika nödvändiga, framhöll SFL i sitt remissvar. Ändå tillåts teorin spela huvudrollen i skolan. SÖ:s förslag ändrar inte nämnvärt på detta, ansåg SFL

Inte enbart SFL var kritiskt till förslaget.

TCO följde i stort sett upp SFL:s remissvar. LO var kritiskt och ansåg att arbetslivsfrågorna borde få större utrymme i läroplanen. LR ansåg att de ändringar i timplanen som gjorts var för stora och krävde i princip ett bevarande av Lgr 69, en läroplan som förbundet varit mycket kritisk mot, när den infördes.

SECO, elevorganisationen, sade i sitt svar att den teoretiska skolan borde avskaffas och att en skola med fler praktiska ämnen borde införas. SECO krävde vidare att grundskolan skulle bli helt sammanhållen och att det andra främmande språket, B-språket, borde flyttas till gymnasieskolan.

RIKSDAGENS BESTÄLLNING av en läroplansöversyn i anslutning till SIA-beslutet, togs i ett majoritetssläge med en socialdemokratisk regering. Propositionen om den nya läroplanen utarbetades av en borgerlig regering med folkpartiets Birgit Rodhe som skolminister.

Allmänt kan nog sägas om regeringens förslag, att det präglades av att vara en produkt av en minoritetsregering.

Eftersom opinionen och kritiken mot SÖ:s förslag haft olika utgångspunkter, som exempelvis när det gällde LR och SFL, undvek regeringen att staka ut någon egen väg eller ta ställning. Man valde minsta motståndets lag, att inte göra någonting alls.

Propositionen innehöll allmänna uttalanden om betydelsen av ett nytt arbetssätt i skolan med en kunskapssyn som byggde på större inslag av praktiska och laborativa ämnen. Men detta synsätt kom inte till uttryck i de konkreta förslagen. Regeringen delade i texten SFL:s uppfattning att SÖ:s förslag till förstärkning av dessa ämnen var otillräckliga för att ge önskad effekt.

Förslaget till timplaneförändring i regeringens förslag blev dock obegripligt nog att minska de redan otillräckliga förändringarna i SÖ:s förslag. Regeringens tilltro till att genom timplaneförändringar reformera skolan i önskad riktning tycktes obefintlig.

SFL reagerade också hårt på regeringsförslaget då det presenterades. SFL:s förbundssekreterare Lars G. Nilsson konstaterade att

**Regeringens
proposition
om ny läroplan 1979**

Propositionen om en ny läroplan för grundskolan lades 1979. Propositionstexten talade om nya arbetssätt i grundskolan och om betydelsen av ett större inslag av praktiska och laborativa ämnen. De konkreta förändringarna i propositionen innebar dock mycket förvånande i stället en minskning av timtid för dessa ämnen också i förhållande till Skolöverstyrelsens redan otillräckliga förslag.

Förbundssekreterare Lars G. Nilsson kommenterade förslaget: "Jag är mycket besviken över att regeringen inte gjort de förändringar som är nödvändiga, för att få den skola som vi i den pedagogiska debatten länge talat om. Saknas något i skolans innehåll måste det markeras i timplanen. Regeringen har tydligen lyssnat mycket på alla dem som vill behålla status quo."

"problem löser man inte enbart med att förändra arbetssättet".

SFL kritiserade också hårt bristen på resurser och den låga graden av medvetenhet om behovet av fortbildning för att ge förutsättningar för att genomföra de föreslagna förändringarna.

Vissa framgångar kunde dock SFL inregistrera till följd av förbundets arbete med att påverka regeringen. Barnkunskapen blev kvar som särskilt ämne, om än med få timmar. Teknikämnet angavs som särskilt ämne, enligt SFL:s önskemål, och ämnet skulle bedrivas i halvklass. Vidare att musikundervisningen på högstadiet skulle kunna bedrivas i delad klass.

En i SFL i alla år starkt prioriterade fråga, halvklass i bild, fick efter långa diskussioner med regeringen en viss framgång. Medel ställdes till förfogande för undervisning i delad klass under en veckotimme i årskurs 7.

Till framgångar för SFL kan också räknas att regeringen föreslog att tillsätta en utredning med syftet att ta fram åtgärder för att stärka kontinuiteten mellan förskola och lågstadium.

Även betygsfrågan berördes av propositionen. Där framgick att regeringens framtida inriktning var en betygsfri grundskola. Man ville dock avvakta utfallet av pågående försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan.

Behandlingen i riksdagens utbildningsutskott innebar inga väsentliga förändringar i förslaget.

Förslaget antogs av riksdagen i början av juni 1979.

Med Britt Mogård som återkommande utbildningsminister i den nya borgerliga regeringen tog politikerna ett fastare grepp om skolan. Detta skedde bland annat genom att regeringen och inte SÖ fastställde den kommenterande delen av läroplanen.

Innehållet byggde på SIA-skolan och den ökade lokala friheten. Varje rektorsområde ålades att ta fram en egen arbetsplan eller utvecklingsplan. Det sades också att varje arbetsenhet borde ha en sådan.

I mål och riktlinjer slogs fast att alla elever skulle få en likvärdig utbildning oavsett kön, geografisk hemvist och ekonomiska och sociala förhållanden.

I fråga om väsentliga kunskaper lyftes de centrala färdigheterna tala, skriva, läsa, räkna fram.

Men även de teknisk/praktiska vardagsfärdigheterna lyftes fram.

Vidare togs i avsnittet om skolans fostrande roll fram skolans uppgift att stimulera barnen till att omfatta demokratins grundläggande värderingar.

Däremot togs den viktiga aspekten om samband och balans mellan teori och praktik endast upp i anslutning till avsnittet om arbetssättet. Där slogs fast att undervisningen skulle knytas så nära elevernas vardag som möjligt. "Varvning av iakttagelser, teori och tillämpning kan vara det mest värdefulla arbetssättet. Kravet på att eleverna ska vara aktiva utesluter ensidig katederundervisning och avskrivningsövningar. Läraren får inte enbart syssla med att organisera undervisningen. Samtal och samspel mellan lärare och elever är mycket viktigt", skrev regeringen i sina kommentarer till läroplanen.

Med de utfärdade målen och riktlinjerna befästes intrycket av Lgr 80. Grundskolan var fortfarande i huvudsak teoretiskt inriktad och varvningen mellan teori och praktik, samt inslag av upplevelser inom exempelvis de kulturella ämnena, var kraftigt underdimensionerade. Den allsidiga personlighetsutveckling med åtföljande handlingsberedskap inom livets olika områden som förespråkades i SFL:s utbildningspolitik hade inte fått önskvärt genomslag i läroplansreformen.

Ännu mer bekymmersam blev situationen när på hösten 1980 utbildningsdepartementet med rödpenna strök vilt i SÖ:s förslag till kursplaner i de olika ämnena. Allra hårdast drabbades ämnena

Regeringen utfärdar mål och riktlinjer för Lgr 80

Med Britt Mogård som återkommande utbildningsminister i den nya borgerliga regeringen tog politikerna ett fastare grepp om skolan. Detta skedde bland annat genom att regeringen och inte SÖ fastställde den kommenterande delen av läroplanen.

där SFL:s medlemmar undervisade och de visserligen få, men ändå i SÖ:s förslag, intagna formuleringarna om den ojämna fördelningen av resurser i världen.

Genomgående var att ingresserna strukits, vilket innebar att alla skrivningar som accentuerade begrepp som analysera, utvärdera i syfte att påverka, förbättra och förändra rådande förhållanden, hade strukits bort. Även i övrigt hade Britt Mogård och hennes departement gått hårt åt SFL:s medlemmars ämnen.

Bildämnet 11-sidiga kursplan skars ner till 4,5 sidor. Ämnet blev reducerat till ett "konstämne" utan sammanhang med områden utanför ämnet, till exempel kulturfrågor och skolans kulturpolitiska uppgifter.

I hemkunskapsämnet hade praktiskt taget allt som rörde samhällsengagemang, samlevnad och överlevnadsfrågor tagits bort. Undervisningen reducerades till att enbart ge kunskaper för den enskilda individens framtida behov. Exemplifieringen kan mångfaldigas.

SFL betraktade departementets "övergrepp" på SÖ:s förslag till kursplaner som i det närmaste en katastrof. Förbundet ifrågasatte med vilken kompetens departementet utan samråd kunnat köra över SÖ, men inte bara SÖ utan i detta fall även det breda deltagandet av experter och fackliga företrädare som funnits djupt involverade i framtagandet av SÖ:s förslag.

Protesterna hjälpte. När Britt Mogård någon månad senare skickade ut de slutliga kursplanerna fanns merparten av de tidigare strukna texterna åter med.

Utan tvekan var detta ett märkligt förfarande. Först att ministern gjorde stora strykningar i ett material som regeringen tidigare inte ens fattat beslut om, då det i praktiken var ett myndighetsbeslut. Än märkligare blev det sedan när utbildningsministern vek sig för protesterna. Ett svårt bakslag för Britt Mogård.

Dock kunde efter denna fadäs från regeringen Lgr 80 sjösättas i praktiken.